

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (devátého senátu)

21. března 2024*

„Řízení o předběžné otázce – Ochrana spotřebitele – Smlouva o spotřebitelském úvěru – Směrnice 2008/48/ES – Článek 3 písm. g), čl. 10 odst. 2 písm. g) a článek 23 – Celkové náklady úvěru pro spotřebitele – Neuvedení relevantních nákladů – Sankce – Směrnice 93/13/EHS – Zneužívající ujednání ve spotřebitelských smlouvách – Článek 3 odst. 1, čl. 4 odst. 2, čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 – Bod 1 písm. o) přílohy směrnice 93/13/EHS – Doplnkové služby týkající se úvěrové smlouvy – Ujednání přiznávající spotřebiteli, který tyto služby kupuje, přednost při posouzení jeho žádosti o úvěr a poskytnutí půjčené částky, jakož i možnost odložit nebo upravit měsíční splátky úvěru prostřednictvím zaplacení dodatečných nákladů“

Ve věci C-714/22,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná na základě článku 267 SFEU rozhodnutím Sofiyski rayonnen sad (Okresní soud v Sofii, Bulharsko) ze dne 21. listopadu 2022, došlým Soudnímu dvoru dne 22. listopadu 2022, v řízení

S. R. G.

proti

Profi Credit Bulgaria EOOD,

SOUDNÍ DVŮR (devátý senát),

ve složení: O. Spineanu-Matei (zpravodajka), předsedkyně senátu, S. Rodin a L. S. Rossi, soudci,

generální advokát: J. Richard de la Tour,

za soudní kancelář: R. Stefanova-Kamisheva, radová,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 15. listopadu 2023,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

- za Profi Credit Bulgaria EOOD: H. Hinov, M. Voynova, advokati, a K. Vonidova-Milcheva,
- za Evropskou komisi: N. Nikolova, I. Rubene a N. Ruiz García, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: bulharština.

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 1 a 2, čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288), bodu 1 písm. o) přílohy směrnice 93/13, jakož i čl. 3 písm. g), článku 10 odst. 2 písm. g) a článku 23 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS (Úř. věst. 2008, L 133, s. 66).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi S. R. G., bytem v Bulharsku, a společností Profi Credit Bulgaria EOOD, úvěrovou institucí založenou podle bulharského práva, který se týká neplatnosti úvěrové smlouvy a důsledků, které z toho vyplývají, pokud jde o vrácení částek dlužných z titulu úroků a poplatků, které byly zaplacený na základě této smlouvy.

Právní rámec

Unijní právo

Směrnice 93/13

- 3 Článek 3 směrnice 93/13 stanoví:

„1. Smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

2. Ujednání je vždy považováno za nesjednané individuálně, jestliže bylo sepsáno předem, a spotřebitel proto nemohl mít žádný vliv na obsah ujednání, zejména v souvislosti se smlouvou uzavíranou adhezním způsobem.

Skutečnost, že některé aspekty ujednání nebo jedno konkrétní ujednání byly sjednány individuálně, nevylučuje použití tohoto článku na zbytek smlouvy, jestliže celkové posouzení smlouvy ukazuje, že jde o smlouvu uzavíranou adhezním způsobem.

Jestliže některý prodávající nebo poskytovatel tvrdí, že určité standardní ujednání bylo sjednáno individuálně, je povinen o tom předložit důkaz.

3. Příloha obsahuje informativní a nevyčerpávající seznam ujednání, která mohou být považována za zneužívající.“

4 Článek 4 této směrnice stanoví:

„1. Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se zneužívající povaha smluvního ujednání s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s ohledem na všechny okolnosti v době uzavření smlouvy, které provázely její uzavření, a na všechna ostatní ujednání smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.

2. Posouzení nepřiměřené povahy podmínek se netýká ani definice hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti ceny a odměny službám nebo zboží dodávaným jako protiplnění, pokud jsou tyto podmínky sepsány jasným a srozumitelným jazykem.“

5 Článek 6 odst. 1 uvedené směrnice stanoví:

„Členské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazná a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání.“

6 Článek 7 odst. 1 téže směrnice uvádí:

„Členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a soutěžitelů byly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.“

7 Příloha směrnice 93/13 je nadepsána „Ujednání podle čl. 3 odst. 3“. Bod 1 písm. o) této přílohy zní takto:

„1. Ujednání, jejichž předmětem nebo účinkem je:

[...]

o) zavázat spotřebitele ke splnění jeho povinností, i když prodávající nebo poskytovatel své povinnosti neplní;

Směrnice 2008/48

8 Body 19, 20, 43 a 47 odůvodnění směrnice 2008/48 uvádějí:

„(19) Aby se mohli spotřebitelé rozhodovat na základě úplné znalosti věci, měli by před uzavřením úvěrové smlouvy získat přiměřené informace o podmínkách a nákladech úvěru a o svých povinnostech, přičemž by měli mít možnost vzít si tyto informace s sebou a posoudit je. Pro zajištění co největší průhlednosti a srovnatelnosti nabídek by tyto informace měly zahrnovat především roční procentní sazbu nákladů [(RPSN)] úvěru určenou stejným způsobem v celém Společenství. [...]

(20) Celkové náklady úvěru pro spotřebitele by měly zahrnovat veškeré náklady, včetně úroku, provizí, daní, poplatků pro zprostředkovatele úvěru a veškerých poplatků, které musí spotřebitel zaplatit v souvislosti s úvěrovou smlouvou, s výjimkou nákladů na notáře. [...]

[...]

(43) Na podporu vytvoření a fungování vnitřního trhu a zajištění vysokého stupně ochrany spotřebitelů v celém Společenství je nutné zajistit srovnatelnost informací týkajících se [RPSN] v rámci celého Společenství. [...] Tato směrnice by proto měla jasně a vyčerpávajícím způsobem definovat celkové náklady úvěru pro spotřebitele.

[...]

(47) Členské státy by měly stanovit pravidla týkající se sankcí za porušení vnitrostátních předpisů přijatých podle této směrnice a zajistit jejich uplatňování. I když je volba sankcí i nadále na členských státech, měly by být stanovené sankce účinné, přiměřené a odrazující.“

9 Článek 3 této směrnice, nadepsaný „Definice“, stanoví:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

[...]

g) ‚celkovými náklady úvěru pro spotřebitele‘ veškeré náklady, včetně úroku, provizí, daní a veškerých dalších poplatků, které spotřebitel musí zaplatit v souvislosti s úvěrovou smlouvou a které jsou věřiteli známy, s výjimkou nákladů na notáře; náklady související s doplňkovými službami týkajícími se dané úvěrové smlouvy, zejména pojistné, jsou rovněž zahrnuty, pokud je navíc uzavření smlouvy o poskytnutí služby povinné pro získání úvěru nebo pro jeho získání za nabízených podmínek;“

[...]

i) ‚[RPSN]‘ celkové náklady úvěru pro spotřebitele vyjádřené jako roční procento celkové výše úvěru, případně včetně nákladů podle čl. 19 odst. 2;

[...]“

10 Článek 10 uvedené směrnice, nadepsaný „Informace, které mají být uvedeny v úvěrových smlouvách“, v odstavci 2 stanoví:

„Úvěrová smlouva jasně a výstižně uvádí

[...]

g) [RPSN] a celkovou částku splatnou spotřebitelem, vypočtené v okamžiku uzavření úvěrové smlouvy; uvedeny musí být veškeré předpoklady použité pro výpočet této sazby;

[...]“

11 Článek 19 téže směrnice, nadepsaný „Výpočet [RPSN]“, v odstavci 2 stanoví:

„Pro účely výpočtu [RPSN] se stanoví celkové náklady úvěru pro spotřebitele, s výjimkou veškerých nákladů splatných spotřebitelem v důsledku neplnění některého ze závazků stanovených v úvěrové smlouvě a jiných nákladů než kupní ceny, kterou je povinen za koupi zboží nebo poskytnutí služeb zaplatit bez ohledu na to, zda je transakce uskutečněna v hotovosti nebo na úvěr.

Náklady na vedení účtu zaznamenávajícího platební operace a čerpání, náklady na používání platebních prostředků pro platební operace a čerpání a další náklady spojené s platebními operacemi se zahrnují do celkových nákladů úvěru pro spotřebitele, s výjimkou případů, kdy je zřízení účtu nepovinné a náklady na tento účet byly jasně a samostatně uvedeny v úvěrové smlouvě nebo v jiné smlouvě uzavřené se spotřebitelem.“

- 12 Článek 22 směrnice 2008/48, nadepsaný „Harmonizace a kogentní povaha směrnice“, v odstavci 1 stanoví:

„[...]

3. Členské státy dále zajistí, aby předpisy, které přijmou k provedení této směrnice, nemohly být obcházeny v důsledku formulace smluv, zejména zahrnutím čerpání nebo úvěrových smluv spadajících do oblasti působnosti této směrnice do úvěrových smluv, jejichž povaha nebo účel by umožnily vyhnout se použití směrnice.

4. Členské státy přijmou opatření nezbytná pro zajištění toho, aby spotřebitelé v důsledku volby práva třetí země jako práva použitelného pro úvěrovou smlouvu neztratili ochranu, kterou jim poskytuje tato směrnice, má-li úvěrová smlouva úzký vztah s územím jednoho nebo více členských států.“

- 13 Článek 23 této směrnice, nadepsaný „Sankce“, stanoví:

„Členské státy stanoví pravidla pro sankce za porušení vnitrostátních předpisů přijatých na základě této směrnice a přijmou veškerá nezbytná opatření k zajištění jejich uplatňování. Stanovené sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující.“

Bulharské právo

Zákon o závazkových a smluvních vztazích

- 14 Zakon za zadalženijata i dogovorite (zákon o závazkových a smluvních vztazích, DV č. 275 ze dne 22. listopadu 1950) v čl. 26 odst. 1 stanoví:

„Smlouvy, které porušují zákon nebo jej obcházejí, a smlouvy, které jsou v rozporu s dobrými mravy, včetně smluv o budoucím dědictví, jsou neplatné.“

ZPK

- 15 Zakon za potrebitelskia kredit (zákon o spotřebitelském úvěru, DV č. 18 ze dne 5. března 2010, dále jen „ZPK“) v článku 10a stanoví:

„(1) Věřitel může spotřebiteli vyúčtovat poplatky a provize za doplňkové služby, které souvisejí se smlouvou o spotřebitelském úvěru.

(2) Věřitel nemůže požadovat úhradu poplatků a provizí za činnosti, které souvisejí s čerpáním a správou úvěru.

(3) Věřitel může obdržet poplatky nebo provizi za jedno a totéž plnění pouze jednou.

(4) Smlouva o spotřebitelském úvěru musí jasně a přesně určit druh a výši poplatků nebo provize, jakož i činnost, za kterou jsou tyto poplatky a provize účtovány.“

16 Článek 11 ZPK stanoví:

„1. Smlouva o spotřebitelském úvěru musí být sepsána srozumitelným jazykem a obsahovat:

[...]

10. [RPSN] a celkovou částku splatnou spotřebitelem, vypočtené v okamžiku uzavření úvěrové smlouvy; uvedeny musí být veškeré předpoklady použité pro výpočet této sazby, jak jsou definovány v příloze 1;

[...]“

17 Ustanovení článku 19 ZPK zní takto:

„(1) [RPSN] úvěru odpovídá součtu současných a budoucích nákladů na úvěr pro spotřebitele (úroky, jiné přímé nebo nepřímé náklady, provize nebo odměny jakéhokoli druhu) vyjádřeného jako roční procentní podíl z celkové výše úvěru.

(2) [RPSN] úvěru se vypočítá podle vzorce [...]

(3) Výpočet [RPSN] úvěru nezahrnuje poplatky:

1. které spotřebitel zaplatí v případě neplnění svých závazků vyplývajících ze smlouvy o spotřebitelském úvěru;

2. jiné než kupní cena zboží nebo služby, kterou je povinen zaplatit při nákupu zboží nebo poskytnutí služby, bez ohledu na to, zda je nákup nebo poskytnutí uskutečněno v hotovosti nebo na úvěr.

3. za vedení účtu souvisejícího se smlouvou o spotřebitelském úvěru, přičemž poplatky [...] jsou jasně a samostatně uvedeny v úvěrové smlouvě nebo v jiné smlouvě uzavřené se spotřebitelem.

(4) [...] [RPSN] nesmí překročit pětinasobek zákonných úroků z prodlení v [bulharských leva (BGN)] a v cizí měně stanovené vyhláškou Rady ministrů Bulharské republiky.

(5) [...] Smluvní ujednání, která převyšují náklady uvedené v odstavci 4, se považují za neplatná.

(6) [...] Pokud byly platby provedeny na základě smluv obsahujících ujednání, která byla zrušena podle odstavce 5, odečte se přeplatek účtovaný nad maximální hodnotu uvedenou v odstavci 4 od následných plateb provedených v rámci úvěru.“

18 Článek 21 ZPK stanoví:

„1. Jakékoli ujednání smlouvy o spotřebitelském úvěru, jehož cílem nebo výsledkem je obejít požadavky tohoto zákona, je neplatné.

„2. Jakékoli ujednání smlouvy o spotřebitelském úvěru s pevnou úrokovou sazbou, které stanoví vyšší odměnu pro věřitele, než je stanovena v čl. 32 odst. 4, je neplatné.“

19 Článek 22 ZPK stanoví:

„[...] V případě nedodržení požadavků uvedených v čl. 10 odst. 1, čl. 11 odst. 1 bodech 7 až 12 a 20 a odst. 2, jakož i čl. 12 odst. 1 bodech 7 až 9 je smlouva o spotřebitelském úvěru neplatná.“

20 Článek 23 ZPK stanoví:

„Je-li smlouva o spotřebitelském úvěru prohlášena za neplatnou, je spotřebitel povinen zaplatit pouze čistou hodnotu (jistinu) úvěru; nedluží úroky ani jiné poplatky za úvěr.“

21 Článek 1 bod 1 doplňkových ustanovení ZPK stanoví:

„Ve smyslu tohoto zákona se rozumí:

„celkovými náklady úvěru pro spotřebitele“ se rozumí veškeré náklady úvěru, včetně úroků, provizí, daní, odměn zprostředkovatelů úvěru a všech dalších druhů poplatků přímo souvisejících se smlouvou o spotřebitelském úvěru, které spotřebitel musí zaplatit a které jsou věřiteli známy, včetně nákladů souvisejících s doplňkovými službami týkajícími se úvěrové smlouvy, zejména pojistné, pokud je navíc uzavření smlouvy o poskytnutí služby povinné pro získání úvěru nebo pro jeho získání za nabízených podmínek. Celkové náklady spotřebitelského úvěru nezahrnují notářské poplatky.“

GPK

22 Graždanski procesualen kodeks (občanský soudní řád, DV č. 59 ze dne 20. července 2007, dále jen „GPK“) v čl. 7 odst. 3 stanoví:

„[...] Soud přezkoumá i bez návrhu existenci zneužívajících ujednání obsažených ve spotřebitelské smlouvě. Umožní účastníkům řízení se vyjádřit k těmto otázkám.“

23 Článek 78 GPK stanoví:

„(1) Poplatky zaplacené žalobcem, výdaje a odměny advokáta, měl-li žalobce advokáta, hradí žalovaný v přiměřeném rozsahu k části návrhu, které bylo vyhověno.

(2) Nedá-li žalovaný podnět k zahájení řízení a uzná-li opodstatněnost návrhu, uloží se náhrada nákladů řízení žalobci.

(3) Žalovaný má rovněž právo požadovat náhradu nákladů řízení, které vynaložil, a to v poměru k té části návrhu, která byla zamítnuta.

(„4) Žalovaný má rovněž právo na náhradu nákladů řízení v případě zastavení věci.

[...]“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 24 Dne 10. října 2019 uzavřely účastnice původního řízení smlouvu o spotřebitelském úvěru, jejímž předmětem byla půjčka ve výši 5 000 BGN (přibližně 2 500 eur) na dobu 36 měsíců, s roční úrokovou sazbou ve výši 41 % a RPSN ve výši 49,02 %. Celková částka, která měla být na základě této smlouvy uhrazena, činila 8 765,02 BGN (přibližně 4 400 eur).
- 25 Uvedená smlouva stanovila, že zákazník má možnost získat jednu nebo více doplňkových služeb, jejichž pravidla použití jsou podrobně popsána ve všeobecných podmínkách téže smlouvy. Podle bodu 15 posledně uvedených podmínek se tak zákazník mohl rozhodnout, že si nekoupí doplňkovou službu, nebo že si koupí jednu či několik z nich. Bod 15.1 těchto podmínek byla služba „Fast“ popsána tak, že přiznává zákazníkovi, který tuto službu zakoupil, přednostní právo na posouzení jeho žádosti o úvěr a poskytnutí finančních prostředků, ke kterému mělo dojít do 24 hodin od okamžiku, kdy věřitel obdržel podepsanou úvěrovou smlouvu. V bodě 15.2 uvedených podmínek byla služba „Flexi“ popsána tak, že za určitých podmínek umožňuje změnu původního splátkového kalendáře. Posledně uvedená služba umožňovala odložit platbu měsíčních splátek zejména v případě pracovní neschopnosti, ukončení pracovní smlouvy, neplacené dovolené, ztráty nebo poškození majetku v důsledku katastrofy nebo úmrtí osoby podílející se na příjmech domácnosti. Podle bodu 15.2.2.1 těchto podmínek bylo pro využití této služby „Flexi“ nezbytné podepsat dodatek ke smlouvě.
- 26 S. R. G. se rozhodla zakoupit doplňkové služby „Fast“ a „Flexi“ za cenu 1 250 BGN (přibližně 625 eur) a 2 500 BGN (přibližně 1 250 eur). Vzhledem k tomu, že tyto ceny byly zahrnuty do splátkového kalendáře jakožto součásti dotčené úvěrové smlouvy, navýšily celkovou částku, která měla být podle této smlouvy splacena, na 12 515,02 BGN (přibližně 6 257 eur).
- 27 Podle předkládajícího soudu je ve věci v původním řízení nesporné, že tyto doplňkové služby byly při uzavření dotčené úvěrové smlouvy požadovány svobodně, aniž se tvrdí, že S. R. G. byla uvedena v omyl, pokud jde o povahu této smlouvy, a že by Profi Credit Bulgaria nesouhlasila s poskytnutím tohoto úvěru, kdyby uvedené služby nebyly zakoupeny.
- 28 S. R. G. podala k předkládajícímu soudu negativní určovací žalobu, kterou se domáhala určení, že společnosti Profi Credit Bulgaria nedluží celkovou částku 7 515,02 BGN (přibližně 3 775 eur), z níž 3 765,02 BGN (přibližně 1 900 eur) odpovídá kumulované částce smluvních úroků, včetně roční úrokové sazby a RPSN za celou dobu trvání dotčené úvěrové smlouvy, a 3 750 BGN (přibližně 1 875 eur) za celou částku dlužnou v souvislosti s doplňkovými službami „Fast“ a „Flexi“.
- 29 Podle S. R. G. jsou smluvní ujednání zakládající povinnost zaplatit tyto úroky a služby neplatné, neboť jsou v rozporu s dobrými mravy. Žalobkyně v původním řízení na jedné straně tvrdí, že uvedené služby, za které je požadována částka přesahující polovinu zapůjčené částky, skutečně spadají do činnosti správy úvěrů. Podle čl. 10a odst. 2 ZPK však věřitel nemůže za tuto činnost požadovat úhradu poplatků a provizí. Dále tvrdí, že cena za tytéž služby měla být zahrnuta do RPSN, jelikož představuje náklady zahrnuté do úvěrové smlouvy a do sporného splátkového kalendáře. Věřitel však tuto cenu do RPSN úmyslně nezahrnul, aby obešel čl. 19 odst. 4 ZPK, podle něhož RPSN nesmí překročit pětinasobek úroků z prodlení podle zákonné sazby v BGN a v cizí měně.
- 30 Naproti tomu Profi Credit Bulgaria tvrdí, že S. G. R. se rozhodla zakoupit doplňkové služby „Fast“ a „Flexi“ a měla informace, které jí Profi Credit Bulgaria poskytla před uzavřením dotčené úvěrové smlouvy, a že S. G. R. tyto služby využila. Pokud jde o úrokové sazby a výpočet RPSN, žalovaná

v původním řízení tvrdí, že tato úvěrová smlouva stanovila, že tento výpočet byl proveden na základě počátečních částek úroků a dalších nákladů a že se použije až do konce trvání uvedené smlouvy.

- 31 V této souvislosti se předkládající soud zaprvé táže na výklad směrnice 2008/48, zejména pokud jde o stanovení RPSN, důsledky nepřesného uvedení této sazby v úvěrové smlouvě, jakož i přiměřenost sankce stanovené bulharskou právní úpravou v případě nepřesného uvedení uvedené sazby.
- 32 V tomto ohledu tento soud tvrdí, že v souladu s článkem 22 ZPK ve spojení s čl. 11 odst. 1 bodem 10 a článkem 23 ZPK je smlouva o spotřebitelském úvěru, která neuvádí RPSN, neplatná, jelikož spotřebitel je povinen zaplatit pouze čistou hodnotu úvěru bez úroků či poplatků. Uvedený soud si tedy klade otázku, zda v projednávané věci představuje odměna dohodnutá za doplňkové služby „Fast“ a „Flexi“ náklady, které měly být zahrnuty do vzorce RPSN v souladu s čl. 3 písm. g) směrnice 2008/48, a zda lze nepřesné uvedení této sazby v dotčené úvěrové smlouvě považovat za neuvedení této sazby. Kromě toho si klade otázku, zda je ve smyslu této směrnice přiměřená vnitrostátní právní úprava, která stanoví neplatnost smlouvy, v níž je uvedena nesprávná RPSN, a tím zbavuje věřitele jeho práva na úroky a poplatky stanovené v této smlouvě.
- 33 Zadruhé se předkládající soud, který poukazuje na svou povinnost přezkoumat zneužívající povahu ujednání ve spotřebitelských smlouvách, táže na výklad směrnice 93/13, zejména na to, zda ujednání úvěrové smlouvy týkající se takových doplňkových služeb, jako jsou služby dotčené ve sporu, který mu byl předložen, spadají do hlavního předmětu této úvěrové smlouvy, a případně, zda mají zneužívající povahu.
- 34 Zatřetí a konečně, stále s ohledem na směrnici 93/13, jak ji Soudní dvůr vyložil v rozsudku ze dne 16. července 2020, Caixabank a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578), se předkládající soud táže na rozdělení nákladů řízení, zejména na to, zda by případná povinnost uložená S. R. G. nahradit část nákladů řízení, pokud by bylo její žalobě vyhověno částečně, byla v rozporu s čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 této směrnice.
- 35 Za těchto podmínek se Sofijski Rajonen sad (okresní soud v Sofii, Bulharsko) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Musí být čl. 3 písm. g) směrnice [2008/48] vykládán v tom smyslu, že náklady související s doplňkovými službami ke smlouvě o spotřebitelském úvěru, jako jsou poplatky za možnost odložit a snížit splátky, jsou součástí [RPSN]?
- 2) Musí být čl. 10 odst. 2 písm. g) směrnice [2008/48] vykládán v tom smyslu, že nesprávné uvedení [RPSN] v úvěrové smlouvě uzavřené mezi podnikatelem a spotřebitelem jako dlužníkem musí být považováno za neuvedení [RPSN] v úvěrové smlouvě a vnitrostátní soud musí uplatnit právní důsledky, které vnitrostátní právo stanoví pro případ, že ve smlouvě o spotřebitelském úvěru není uvedena [RPSN]?
- 3) Musí být čl. 22 odst. 4 směrnice [2008/48] vykládán v tom smyslu, že sankce, kterou stanoví vnitrostátní zákonodárce v podobě neplatnosti smlouvy o spotřebitelském úvěru, v důsledku čehož musí být vrácena pouze poskytnutá částka jistiny, je přiměřená, pokud ve smlouvě o spotřebitelském úvěru není [RPSN] přesně uvedena?

- 4) Musí být čl. 4 odst. 1 a 2 směrnice [93/13] vykládán v tom smyslu, že poplatky za balíček doplňkových služeb, které jsou stanoveny v samostatné dodatkové dohodě ke smlouvě o spotřebitelském úvěru jakožto hlavní smlouvě, musí být považovány za součást hlavního předmětu smlouvy a nemohou proto být předmětem posouzení jejich zneužívající povahy?
- 5) Musí být čl. 3 odst. 1 směrnice [93/13] ve spojení s bodem 1 písm. o) přílohy této směrnice vykládán v tom smyslu, že ujednání smlouvy o doplňkových službách ke smlouvě o spotřebitelském úvěru má zneužívající povahu, pokud se v něm spotřebiteli poskytuje abstraktní možnost odložit a upravit splátky, za což je povinen zaplatit poplatky i tehdy, pokud této možnosti nevyužije?
- 6) Musí být čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13, jakož i zásada efektivit vykládány v tom smyslu, že brání právní úpravě, která umožňuje, aby část nákladů řízení byla uložena spotřebiteli [zaprvé] v případě, že je částečně vyhověno žádosti o osvobození od povinnosti zaplatit částky v návaznosti na konstatování zneužívající povahy smluvního ujednání [...] [zadruhé] v případě praktické nemožnosti nebo nadměrných obtíží při uplatňování práv spotřebitele, pokud jde o upřesnění výše nároku[, zatřetí] ve všech případech, kdy se jedná o zneužívající ujednání, včetně případů, kdy existence zneužívajícího ujednání nemá přímý vliv na výši pohledávky, ať už zcela nebo zčásti, nebo přímo nesouvisí s předmětem sporu?“

K předběžným otázkám

K první otázce

- 36 Úvodem je třeba poznamenat, že i když předkládající soud při formulaci první otázky pouze odkazuje na službu, která je doplňková ke smlouvě o spotřebitelském úvěru a umožňuje odložit splácení měsíčních splátek nebo snížit jejich výši, nic to nemění na tom, že ze žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že problematika vznesená touto otázkou se týká obou doplňkových služeb dotčených ve věci v původním řízení, které jsou uvedeny v bodě 25 tohoto rozsudku.
- 37 Za účelem poskytnutí užitečné a úplné odpovědi tomuto soudu je tedy třeba mít za to, že se uvedená otázka týká těchto dvou doplňkových služeb a podstatou této otázky uvedeného soudu je, zda čl. 3 písm. g) směrnice 2008/48 musí být vykládán v tom smyslu, že náklady související s doplňkovými službami týkajícími se smlouvy o spotřebitelském úvěru, které přiznávají spotřebiteli, který tyto služby kupuje, přednost při posouzení jeho žádosti o úvěr a poskytnutí půjčené částky, jakož i možnost odložit splácení měsíčních splátek nebo snížit jejich výši, spadají pod pojem „celkové náklady úvěru pro spotřebitele“ ve smyslu tohoto ustanovení, a tedy pod pojem „RPSN“ ve smyslu tohoto čl. 3 písm. i).
- 38 Podle čl. 3 písm. g) směrnice 2008/48 pojem „celkové náklady úvěru pro spotřebitele“ zahrnuje veškeré náklady, včetně úroku, provizí, daní a veškerých dalších poplatků, které spotřebitel musí zaplatit v souvislosti s úvěrovou smlouvou a které jsou věřiteli známy, s výjimkou nákladů na notáře. Podle tohoto ustanovení tyto náklady zahrnují rovněž náklady související s doplňkovými službami týkajícími se dané úvěrové smlouvy, pokud je uzavření smlouvy o poskytování služeb povinné pro získání úvěru nebo pro jeho získání za nabízených podmínek.

- 39 Podle čl. 3 písm. i) směrnice 2008/48 se konečně RPSN rozumí celkové náklady úvěru pro spotřebitele vyjádřené jako roční procento celkové výše úvěru, případně včetně poplatků uvedených v čl. 19 odst. 2 této směrnice.
- 40 Za účelem zajištění rozsáhlé ochrany spotřebitelů přijal normotvůrce Evropské unie širokou definici pojmu „celkové náklady úvěru pro spotřebitele“ (rozsudek ze dne 16. července 2020, *Soho Group*, C-686/19, EU:C:2020:582, bod 31 a citovaná judikatura), který označuje veškeré náklady, které spotřebitel musí zaplatit v souvislosti s úvěrovou smlouvou a které jsou věřiteli známy (rozsudek ze dne 21. dubna 2016, *Radlinger a Radlingerová*, C-377/14, EU:C:2016:283, bod 84).
- 41 K tomu, aby se zajistila tato ochrana, ukládá čl. 22 odst. 3 směrnice 2008/48 kromě toho členským státům povinnost zajistit, aby předpisy, které přijmou k provedení této směrnice, nemohly být obcházeny v důsledku formulace smluv (rozsudek ze dne 11. září 2019, *Lexitor*, C-383/18, EU:C:2019:702, bod 30).
- 42 Z výše uvedeného vyplývá, že pro zodpovězení první otázky je třeba přezkoumat zaprvé to, zda pořízení dotčených doplňkových služeb představuje podmínku pro samotné získání úvěru nebo pro jeho získání za nabízených podmínek, a zadruhé to, zda se skutečně jedná o doplňkové služby k úvěrové smlouvě dotčené ve věci v původním řízení, a nikoli o konstrukci, která má zakrýt skutečné náklady tohoto úvěru, jak v podstatě tvrdí S. R. G.
- 43 V tomto ohledu je třeba nejprve uvést, že přísluší pouze předkládajícímu soudu, aby provedl takový přezkum s přihlédnutím ke všem informacím, které má k dispozici. Při tomto přezkumu se tento soud nemůže opírat pouze o okolnost, že doplňkové služby dotčené ve věci v původním řízení byly při uzavření této úvěrové smlouvy požadovány svobodně, nebo že – jak tvrdila *Profi Credit Bulgaria* na jednání – částky dlužné na základě uvedené smlouvy a náklady na tyto služby byly uvedeny samostatně v původním splátkovém kalendáři.
- 44 Uvedený soud musí rovněž přihlídnout ke všem ustanovením úvěrové smlouvy dotčené ve věci v původním řízení a jejím všeobecným obchodním podmínkám, jakož i k právnímu kontextu a skutkovým okolnostem, za nichž byla tato smlouva uzavřena, aby zjistil, zda bylo její uzavření podmíněno pořízením dotčených doplňkových služeb, nebo bylo povinné na základě těchto ustanovení a všeobecných podmínek nebo obchodních podmínek, a zda taková smluvní konstrukce, jako je konstrukce dotčená ve věci v původním řízení, neměla ve skutečnosti externalizovat odměnu za půjčenou částku prostřednictvím ujednání týkajících se těchto doplňkových služeb, takže není v plném rozsahu stanovena v uvedené smlouvě, a nespadá tedy pod pojem „celkové náklady úvěru pro spotřebitele“ ani pod pojem „RPSN“, ve smyslu směrnice 2008/48.
- 45 Konkrétně v souladu s judikaturou připomenutou v bodě 41 tohoto rozsudku přísluší předkládajícímu soudu, aby ověřil, zda skutečnost, že cena uvedených doplňkových služeb nebyla zahrnuta do RPSN, měla ve skutečnosti za cíl obejít zákaz uvedený v čl. 19 odst. 4 ZPK, který stanoví, že tato sazba nesmí překročit pětinasobek úroků z prodlení v zákonné sazbě v BGN a v cizí měně stanovených vyhláškou Rady ministrů Bulharské republiky.
- 46 S ohledem na tyto úvahy je třeba na první otázku odpovědět tak, že čl. 3 písm. g) směrnice 2008/48 musí být vykládán v tom smyslu, že náklady související s doplňkovými službami týkajícími se smlouvy o spotřebitelském úvěru, které přiznávají spotřebiteli, který tyto služby kupuje, přednost při posouzení jeho žádosti o úvěr a poskytnutí půjčené částky, jakož i možnost odložit splacení měsíčních splátek nebo snížit jejich výši, spadají pod pojem „celkové náklady úvěru pro

spotřebitele“ ve smyslu tohoto ustanovení, a tedy pod pojem „RPSN“ ve smyslu tohoto čl. 3 písm. i), pokud je pořízení uvedených služeb pro získání dotčeného úvěru povinné nebo pokud tyto služby představují konstrukci, která má zakrýt skutečné náklady tohoto úvěru.

K druhé a třetí otázce

- 47 Úvodem je třeba uvést, že i když předkládající soud odkázal ve své třetí otázce na čl. 22 odst. 4 směrnice 2008/48, ze žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce tak, jak ji formuloval tento předkládající soud, vyplývá, že jeho pochybnosti se týkají článku 23 této směrnice.
- 48 Krom toho, vzhledem k tomu, že Soudní dvůr má pravomoc poskytnout tomuto soudu veškeré prvky pro jeho výklad, které mohou být pro rozhodnutí ve věci v původním řízení užitečné, a to tak, že ze všech poznatků předložených uvedeným soudem, zejména z odůvodnění předkládacího rozhodnutí, vytěží ty prvky unijního práva, které je s přihlédnutím k předmětu sporu třeba vyložit (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 22. dubna 2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, bod 50 a citovaná judikatura), je třeba na třetí otázku odpovědět s ohledem na tento článek 23.
- 49 Proto je třeba mít za to, že podstatou druhé a třetí otázky předkládajícího soudu, které je třeba zkoumat společně, je, zda čl. 10 odst. 2 písm. g) a článek 23 směrnice 2008/48 musí být vykládány v tom smyslu, že brání tomu, aby v případě, že smlouva o spotřebitelském úvěru neuvádí RPSN zahrnující všechny náklady stanovené v čl. 3 písm. g) této směrnice, byla tato smlouva považována za smlouvu bez úroků a poplatků, takže její zrušení vede pouze k vrácení půjčené jistiny dotčeným spotřebitelem.
- 50 Za účelem odpovědi na tyto otázky je třeba připomenout, že čl. 10 odst. 2 směrnice 2008/48 provádí úplnou harmonizaci, pokud jde o údaje, které musí být povinně uvedeny v úvěrové smlouvě (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 9. listopadu 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, bod 56). Za tímto účelem čl. 10 odst. 2 písm. g) této směrnice stanoví, že úvěrová smlouva jasně a výstižně uvádí RPSN a celkovou částku splatnou spotřebitelem vypočtené v okamžiku uzavření úvěrové smlouvy.
- 51 Z judikatury Soudního dvora vyplývá, že uvedení RPSN v úvěrové smlouvě má zásadní význam, zejména když umožňuje spotřebiteli posoudit rozsah jeho závazku (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 9. listopadu 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, body 67 a 70).
- 52 Dále z článku 23 směrnice 2008/48 vykládaného ve světle bodu 47 jejího odůvodnění vyplývá, že i když je volba systému sankcí za porušení vnitrostátních předpisů přijatých na základě této směrnice ponechána na uvážení členských států, musí být takto stanovené sankce účinné, přiměřené a odrazující. Soudní dvůr také rozhodl, že sankce musí být přiměřené závažnosti porušení, která postihují, zejména zajištěním skutečně odrazujícího účinku, přičemž musí být v souladu s obecnou zásadou proporcionality (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 9. listopadu 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, body 61 až 63 a citovaná judikatura).
- 53 S ohledem na zásadní význam, který má uvedení RPSN v takové smlouvě pro spotřebitele, Soudní dvůr rozhodl, že vnitrostátní soud může i bez návrhu uplatnit vnitrostátní právní úpravu, která stanoví, že neuvedení tohoto údaje vede k tomu, že poskytnutý úvěr je považován za bezúročný a bez poplatků (v tomto smyslu viz usnesení ze dne 16. listopadu 2010, Pohotovost, C-76/10, EU:C:2010:685, bod 77).

- 54 Soudní dvůr rovněž rozhodl, že v situaci, kdy úvěrová smlouva uváděla odhadovanou RPSN, jejíž přesná výše musí být uvedena po poskytnutí úvěru, musí být taková sankce spočívající v zániku nároku věřitele na úroky a poplatky považována za přiměřenou ve smyslu článku 23 směrnice 2008/48 (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 9. listopadu 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, body 18, 69 až 71).
- 55 S ohledem na zásadní povahu uvedení RPSN ve smlouvě o spotřebitelském úvěru, aby se spotřebitelé mohli seznámit se svými právy a povinnostmi, jakož i s ohledem na požadavek zahrnout do výpočtu této sazby všechny náklady uvedené v čl. 3 písm. g) směrnice 2008/48, je třeba mít v projednávané věci za to, že uvedení RPSN, která neodráží přesně všechny tyto náklady, zbavuje spotřebitele možnosti určit rozsah svého závazku stejným způsobem jako neuvedení této sazby. Proto sankce zániku nároku věřitele na úroky a poplatky v případě uvedení RPSN, která nezahrnuje veškeré uvedené náklady, odráží závažnost takového porušení a je odrazující a přiměřená.
- 56 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na druhou a třetí otázku odpovědět tak, že čl. 10 odst. 2 písm. g) a článek 23 směrnice 2008/48 musí být vykládány v tom smyslu, že nebrání tomu, aby v případě, kdy smlouva o spotřebitelském úvěru neuvádí RPSN zahrnující všechny náklady stanovené v čl. 3 písm. g) této směrnice, byla tato smlouva považována za smlouvu bez úroků a poplatků, takže její zrušení vede pouze k vrácení půjčené jistiny dotyčným spotřebitelem.

Ke čtvrté otázce

- 57 Podstatou čtvrté otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že ujednání o doplňkových službách týkajících se smlouvy o spotřebitelském úvěru, která přiznávají spotřebiteli, který tyto služby kupuje, přednost při posouzení jeho žádosti o úvěr a poskytnutí půjčené částky, jakož i možnost odložit splacení měsíčních splátek nebo snížit jejich výši, spadají do hlavního předmětu této smlouvy ve smyslu tohoto ustanovení, a nepodléhají tedy posouzení jejich zneužívající povahy.
- 58 Úvodem je třeba poznamenat, že i když podle formulace této otázky byly doplňkové služby dotčené ve věci v původním řízení upraveny v dodatkové smlouvě k dotčené úvěrové smlouvě, takový údaj ze žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce jasně nevyplývá. Nicméně vzhledem k tomu, že ujednání týkající se těchto služeb jsou neoddělitelně spjata s touto smlouvou, nemohou existovat samostatně v případě, že by tato smlouva neexistovala a náklady na uvedené služby jsou zahrnuty ve splátkovém kalendáři. Tato ujednání tedy musí být přezkoumána v kontextu uvedené smlouvy a ve vztahu k jejímu předmětu bez ohledu na to, zda se nacházejí v samotné smlouvě nebo smlouvě, která je ve vztahu k ní dodatková.
- 59 Je třeba v tomto ohledu připomenout, že čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 stanoví výjimku z mechanismu věcného přezkumu zneužívajících ujednání stanoveného v rámci systému ochrany spotřebitelů, který zavedla tato směrnice, a proto je třeba vykládat toto ustanovení striktně (rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriuc a další, C-186/16, EU:C:2017:703, bod 34, jakož i citovaná judikatura).
- 60 Pokud jde o kategorii smluvních ujednání spadajících pod pojem „hlavní předmět smlouvy“ ve smyslu uvedeného ustanovení, Soudní dvůr rovněž rozhodl, že je třeba za taková ujednání považovat ta, která stanoví hlavní plnění této smlouvy a jako taková ji charakterizují. Naproti

tomu ujednání mající ve vztahu k ujednáním definujícím samotnou podstatu smluvního vztahu doplňkový charakter nemohou pod uvedený pojem spadat (rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriuc a další, C-186/16, EU:C:2017:703, body 35 a 36, jakož i citovaná judikatura).

- 61 V tomto ohledu se v rámci úvěrové smlouvy věřitel zavazuje zejména k tomu, že dlužníkovi poskytne určitou peněžitou částku, a dlužník se zavazuje zejména k tomu, že tuto částku, která bývá zpravidla navýšena o úroky, splatí ve stanovených lhůtách [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. března 2023, Caixabank (Poplatek za poskytnutí úvěru), C-565/21, EU:C:2023:212, bod 18 a citovaná judikatura].
- 62 S ohledem na povinnost vykládat striktně čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 Soudní dvůr rozhodl, že povinnost zaplatit odměnu za služby spojené s posouzením, poskytnutím a zpracováním úvěru nebo s jinými podobnými službami, které jsou neodmyslitelnou součástí činnosti věřitele vyplývající z poskytnutí úvěru, nemůže být považována za hlavní plnění úvěrové smlouvy, jak jsou popsána v předchozím bodě tohoto rozsudku [rozsudek ze dne 16. března 2023, Caixabank (Poplatek za poskytnutí úvěru), C-565/21, EU:C:2023:212, body 22 a 23].
- 63 Je třeba rovněž připomenout, že zneužívající povaha takových ujednání nebude posuzována pouze tehdy, když má příslušný vnitrostátní soud na základě posouzení konkrétního případu za to, že byla prodávajícím nebo poskytovatelem sepsána jasným a srozumitelným jazykem (rozsudek ze dne 5. června 2019, GT, C-38/17, EU:C:2019:461, bod 31 a citovaná judikatura).
- 64 Pokud jde v projednávaném případě o kvalifikaci ujednání týkajících se nákladů na doplňkové služby dotčené ve věci v původním řízení, z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že se tyto služby týkají přednosti přiznané spotřebiteli, jenž je kupuje, při posouzení jeho žádosti o úvěr a poskytnutí půjčené částky, jakož i možnosti odložit splácení měsíčních splátek nebo snížit jejich výši.
- 65 S ohledem na judikaturu připomenutou v bodech 61 a 62 tohoto rozsudku tedy nic nenasvědčuje tomu, že by uvedené služby měly dopad na samotnou podstatu dotčeného smluvního vztahu, a to zaprvé na poskytnutí peněžité částky věřitelem a zadruhé na vrácení této částky zpravidla spolu s úroky ve stanovených lhůtách, což však přísluší ověřit předkládajícímu soudu.
- 66 Navíc, pokud předkládající soud v návaznosti na přezkum, který musí provést v rámci první otázky, dospěje k závěru, že náklady na doplňkové služby dotčené ve věci v původním řízení měly být zahrnuty do „celkových nákladů úvěru pro spotřebitele“ ve smyslu čl. 3 písm. g) směrnice 2008/48, a tedy do RPSN ve smyslu tohoto čl. 3 písm. i), neznamená to, že by ujednání týkající se těchto nákladů automaticky spadala do výjimky stanovené v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13.
- 67 Jak Soudní dvůr rozhodl v bodě 47 rozsudku ze dne 26. února 2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127), přesný rozsah pojmu „hlavní předmět“ ve smyslu čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 nemůže být určen pojmem „celkové náklady úvěru pro spotřebitele“ ve smyslu čl. 3 písm. g) směrnice 2008/48. Skutečnost, že jsou různé druhy poplatků zahrnuty v celkových nákladech spotřebitelského úvěru, tak není rozhodující pro prokázání, že tyto poplatky spadají do hlavního plnění dotčené úvěrové smlouvy (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 3. září 2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 a C-252/19, EU:C:2020:631, bod 69).
- 68 Vzhledem k těmto úvahám je třeba na čtvrtou otázku odpovědět tak, že čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že ujednání o doplňkových službách týkajících se smlouvy o spotřebitelském úvěru, která přiznávají spotřebiteli, který tyto služby kupuje, přednost při

posouzení jeho žádosti o úvěr a poskytnutí půjčené částky, jakož i možnost odložit splacení měsíčních splátek nebo snížit jejich výši, nespádají v zásadě do hlavního předmětu této smlouvy ve smyslu tohoto ustanovení, a podléhají tedy posouzení jejich zneužívající povahy.

K páté otázce

- 69 Podstatou páté otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. o) přílohy této směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že ujednání smlouvy o spotřebitelském úvěru, které dotyčnému spotřebiteli umožňuje odložit nebo upravit měsíční splátky úvěru prostřednictvím zaplacení dodatečných nákladů, i když není jisté, že tento spotřebitel této možnosti využije, má zneužívající povahu.
- 70 Příloha směrnice 93/13, na kterou odkazuje čl. 3 odst. 3 této směrnice, obsahuje informativní a demonstrativní seznam ujednání, která mohou být prohlášena za zneužívající, mezi nimiž jsou v bodě 1 písm. o) této přílohy uvedena ustanovení, jejichž cílem nebo účinkem je zavázat spotřebitele ke splnění jeho povinností, i když prodávající nebo poskytovatel své povinnosti neplní.
- 71 Ze znění tohoto bodu 1 písm. o) vyplývá, že se nevztahuje na ujednání úvěrové smlouvy, které dotčenému spotřebiteli umožňuje odložit nebo upravit měsíční splátky úvěru prostřednictvím zaplacení dodatečných nákladů, jelikož takové ujednání stanoví případnou povinnost, kterou je prodávající nebo poskytovatel v zásadě povinen splnit, za náklady odpovídající zvýšené flexibilitě poskytnuté spotřebiteli při plnění této smlouvy.
- 72 To však neznamená, že by takové ujednání nemohlo být považováno za zneužívající ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13, pokud nebylo individuálně sjednáno a pokud v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.
- 73 Pokud jde o otázku, zda má konkrétní smluvní ujednání zneužívající povahu či nikoli, čl. 4 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví, že zneužívající povaha smluvního ujednání se posuzuje s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s ohledem na všechny okolnosti v době uzavření smlouvy, které provázely její uzavření, a na všechna ostatní ujednání této smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.
- 74 V každém případě je třeba připomenout, že při posouzení případné zneužívající povahy smluvního ujednání přísluší témuž předkládajícímu soudu, aby rozhodl o kvalifikaci tohoto ujednání na základě konkrétních okolností projednávané věci, a Soudnímu dvoru, aby z ustanovení směrnice 93/13 vyvodil kritéria, která vnitrostátní soud může nebo musí použít při přezkumu smluvních ujednání s ohledem na tato ustanovení [rozsudek ze dne 10. září 2020, A (Podnájem sociálního bydlení), C-738/19, EU:C:2020:687, bod 31 a citovaná judikatura].
- 75 Z toho vyplývá, že v projednávané věci přísluší předkládajícímu soudu, aby určil, zda ujednání, které dotyčnému spotřebiteli umožňuje odložit nebo upravit měsíční splátky úvěru prostřednictvím zaplacení dodatečných nákladů, a to bez ohledu na to, zda tento spotřebitel skutečně takové služby využil, musí být považováno za zneužívající s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření úvěrové smlouvy.

- 76 Za tímto účelem, jak transparentnost tohoto ujednání, jak vyžaduje článek 5 směrnice 93/13 (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 10. června 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-609/19, EU:C:2021:469, bod 62 a citovaná judikatura), tak i prostor pro uvážení, který má věřitel v případě žádosti o změnu splátkového kalendáře, představují kritéria, která je třeba zohlednit při posouzení zneužívající povahy uvedeného ujednání, a zejména případné smluvní nerovnováhy způsobené tímto ujednáním.
- 77 V posledně uvedeném ohledu přísluší rovněž předkládajícímu soudu, aby porovnal výši dodatečných nákladů vzniklých poskytnutím dotčené služby a výši poskytnutého úvěru, a to i s přihlédnutím ke všem nákladům spojeným s úvěrovou smlouvou dotčenou ve věci v původním řízení. Naproti tomu, pokud z ekonomického posouzení kvantitativní povahy vyplyne významná nerovnováha, lze ji konstatovat, aniž je třeba zkoumat další skutečnosti. V případě úvěrové smlouvy lze takový závěr učinit zejména tehdy, pokud služby poskytované jako protiplnění za neúrokové náklady rozumně nepatří mezi plnění uskutečňovaná v rámci uzavření nebo správy této smlouvy, nebo pokud se částky účtované spotřebiteli z titulu nákladů na poskytnutí a správu úvěru jeví zjevně nepřiměřené k zapůjčené částce (rozsudek ze dne 23. listopadu 2023, Provident Polska, C-321/22, EU:C:2023:911, bod 47 a citovaná judikatura).
- 78 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na pátou otázku odpovědět tak, že čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že ujednání smlouvy o spotřebitelském úvěru, které dotčenému spotřebiteli umožňuje odložit nebo upravit měsíční splátky úvěru prostřednictvím zaplacení dodatečných nákladů, i když není jisté, zda tento spotřebitel této možnosti využije, může mít zneužívající povahu, zejména pokud jsou tyto náklady zjevně nepřiměřené k výši poskytnutého úvěru.

K šesté otázce

- 79 Podstatou šesté otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13, vykládané ve světle zásady efektivit, musí být vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která umožňuje uložit spotřebiteli povinnost nést část nákladů řízení, pokud je po prohlášení neplatnosti smluvního ujednání z důvodu jeho zneužívající povahy jeho žalobě na vrácení částek, které bezdůvodně zaplatil na základě tohoto ujednání, vyhověno pouze částečně.
- 80 Tento soud si zejména klade otázku, zda se výklad, ke kterému Soudní dvůr dospěl v bodě 99 rozsudku ze dne 16. července 2020, Caixabank et Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578), použije pouze tehdy, je-li v praxi nemožné nebo nadměrně obtížné určit rozsah nároku spotřebitele na vrácení částek, které zaplatil na základě ujednání prohlášeného za zneužívající, nebo zda se tento výklad použije rovněž ve všech situacích, kdy je jeho návrhu na vrácení těchto částek vyhověno pouze částečně.
- 81 Uvedený soud má za to, že pokud by zcela nevyhověl návrhu S. R. G. tím, že by rozhodl, že ujednání týkající se doplňkových služeb dotčených ve věci v původním řízení spadají do hlavního předmětu smlouvy ve smyslu čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, nebo že by náklady spojené s těmito službami neměly být zahrnuty do RPSN podle směrnice 2008/48, nebo že návrhu týkajícímu se zániku nároku věřitele na úroky a poplatky musí být vyhověno pouze částečně, měl by rovněž rozhodnout o rozdělení nákladů řízení podle článku 78 GPK.

- 82 Je třeba připomenout, že rozdělení nákladů soudního řízení před vnitrostátními soudy spadá do procesní autonomie členských států, s výhradou, že musí být dodrženy zásady rovnocennosti a efektivity (rozsudek ze dne 22. září 2022, Servicios prescriptor y medios de pagos EFC, C-215/21, EU:C:2022:723, bod 34 a citovaná judikatura).
- 83 I když zásada efektivity obecně nebrání tomu, aby spotřebitel nesl určité náklady řízení, pokud podá žalobu na určení zneužívající povahy smluvního ujednání (rozsudek ze dne 7. dubna 2022, Caixabank, C-385/20, EU:C:2022:278, bod 51), je třeba rovněž poznamenat, že směrnice 93/13 přiznává spotřebiteli právo obrátit se na soud za účelem určení zneužívající povahy smluvního ujednání a jeho nepoužitelnosti, což je právo, jehož účinnost musí být zachována. Režim rozdělení nákladů takového řízení tedy nesmí spotřebitele odradit od uplatnění tohoto práva (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 22. září 2022, Servicios prescriptor y medios de pagos EFC, C-215/21, EU:C:2022:723, bod 37 a citovaná judikatura).
- 84 V bodě 99 rozsudku ze dne 16. července 2020, Caixabank et Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 a C-259/19, EU:C:2020:578), Soudní dvůr rozhodl, že čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13, jakož i zásada efektivity musí být vykládány v tom smyslu, že brání režimu, který umožňuje uložit část procesních nákladů spotřebiteli v závislosti na výši bezdůvodně zaplacených částek, jež mu jsou vráceny poté, co byla konstatována neplatnost smluvního ujednání z důvodu jeho zneužívající povahy, jelikož takový režim vytváří podstatnou překážku, která může odradit spotřebitele od výkonu práva na účinný soudní přezkum potenciálně zneužívající povahy smluvních ujednání, které jim přiznává směrnice 93/13.
- 85 Procesní pravidla, týkající se určení výše nákladů řízení, dotčená ve věci, v níž byl vydán uvedený rozsudek, umožňovala, jak vyplývá z bodu 94 uvedeného rozsudku, že prodávajícímu nebo poskytovateli nebude uložena náhrada veškerých nákladů řízení, bylo-li v plném rozsahu vyhověno žalobě na neplatnost zneužívajícího smluvního ujednání podané spotřebitelem, avšak žalobě na vrácení částek zaplacených na základě tohoto ujednání bylo vyhověno pouze částečně.
- 86 Z judikatury vycházející z uvedeného rozsudku vyplývá, že v situaci, kdy je žalobě znějící na zrušení smluvního ujednání z důvodu jeho zneužívající povahy vyhověno v plném rozsahu, samotná skutečnost, že vrácení částek zaplacených na základě tohoto ujednání je pouze částečné z důvodu kontradiktorní praxe, která může zabránit spotřebiteli, aby správně vyčíslil svůj nárok na vrácení těchto částek, neumožňuje, aby část nákladů řízení nesl spotřebitel v závislosti na výši bezdůvodně zaplacených částek, které jsou mu vráceny.
- 87 Proto nelze vyloučit, že spotřebitel ponese část nákladů, které vynaložil v souvislosti s podáním žaloby na určení zneužívající povahy smluvního ujednání, pokud je po určení neplatnosti tohoto ujednání vyhověno jeho návrhu na vrácení částek, které bezdůvodně zaplatil na základě tohoto ujednání, částečně, zejména když tento spotřebitel uplatňuje své nároky na vrácení ve zlé víře. Pokud je však poté, co bylo žalobě na neplatnost vyhověno, návrhu na vrácení vyhověno pouze částečně z důvodu, že je pro uvedeného spotřebitele prakticky nemožné nebo nadměrně obtížné určit rozsah jeho nároku na vrácení těchto částek, procesní pravidla, podle nichž musí tentýž spotřebitel nést část nákladů řízení týkajících se takového řízení, mohou tohoto spotřebitele odradit od uplatnění práv, která mu přiznává směrnice 93/13.
- 88 S ohledem na tyto úvahy je třeba na šestou otázku odpovědět tak, že čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 s ohledem na zásadu efektivity musí být vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která umožňuje uložit spotřebiteli povinnost nést část nákladů řízení, pokud po prohlášení neplatnosti smluvního ujednání z důvodu jeho zneužívající povahy je jeho

návrhu na vrácení částek, které bezdůvodně zaplatil na základě tohoto ujednání, vyhověno pouze částečně, jelikož je v praxi nemožné nebo nadměrně obtížné určit rozsah nároku tohoto spotřebitele na vrácení těchto částek.

K nákladům řízení

- 89 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (devátý senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 3 písm. g) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS

musí být vykládán v tom smyslu, že

náklady související s doplňkovými službami týkajícími se smlouvy o spotřebitelském úvěru, které přiznávají spotřebiteli, který tyto služby kupuje, přednost při posouzení jeho žádosti o úvěr a poskytnutí půjčené částky, jakož i možnost odložit splacení měsíčních splátek nebo snížit jejich výši, spadají pod pojem „celkové náklady úvěru pro spotřebitele“ ve smyslu tohoto ustanovení, a tedy pod pojem „roční procentní sazba nákladů“ ve smyslu tohoto čl. 3 písm. i), pokud je pořízení uvedených služeb pro získání dotčeného úvěru povinné nebo pokud tyto služby představují konstrukci, která má zakrýt skutečné náklady tohoto úvěru.

- 2) Článek 10 odst. 2 písm. g) a článek 23 směrnice 2008/48

musí být vykládány v tom smyslu, že:

nebrání tomu, aby v případě, kdy smlouva o spotřebitelském úvěru neuvádí roční procentní sazbu nákladů zahrnující všechny náklady stanovené v čl. 3 písm. g) této směrnice, byla tato smlouva považována za smlouvu bez úroků a poplatků, takže její zrušení vede pouze k vrácení půjčené jistiny dotyčným spotřebitelem.

- 3) Článek 4 odst. 2 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách

musí být vykládán v tom smyslu, že

ujednání o doplňkových službách týkajících se smlouvy o spotřebitelském úvěru, která přiznávají spotřebiteli, který tyto služby kupuje, přednost při posouzení jeho žádosti o úvěr a poskytnutí půjčené částky, jakož i možnost odložit splacení měsíčních splátek nebo snížit jejich výši, nespádají v zásadě do hlavního předmětu této smlouvy ve smyslu tohoto ustanovení, a podléhají tedy posouzení jejich zneužívající povahy.

- 4) Článek 3 odst. 1 směrnice 93/13

musí být vykládán v tom smyslu, že

ujednání smlouvy o spotřebitelském úvěru, které dotčenému spotřebiteli umožňuje odložit nebo upravit měsíční splátky úvěru prostřednictvím zaplacení dodatečných nákladů, i když není jisté, zda tento spotřebitel této možnosti využije, může mít zneužívající povahu, zejména pokud jsou tyto náklady zjevně nepřiměřené k výši poskytnutého úvěru.

5) Článek 6 odst. 1 směrnice a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 s ohledem na zásadu efektivity

musí být vykládány v tom smyslu, že

brání vnitrostátní právní úpravě, která umožňuje uložit spotřebiteli povinnost nést část nákladů řízení, pokud po prohlášení neplatnosti smluvního ujednání z důvodu jeho zneužívající povahy je jeho návrhu na vrácení částek, které bezdůvodně zaplatil na základě tohoto ujednání, vyhověno pouze částečně, jelikož je v praxi nemožné nebo nadměrně obtížné určit rozsah nároku tohoto spotřebitele na vrácení těchto částek.

Podpisy